

היום נלמד בעזרת ה':

יבמות דף טו

(בעמ' הקודם)

בואו ונתקן להם לצרות: ר"י בן נורי רצה לתקן שהצרות יעשו חליצה ולא יתייבמו, ובכך יוכלו להינשא לאדם מן השוק לדעת כולם.

מה נעשה להם לצרות הראשונות מעתה: מה נעשה לבנים של אותן צרות של ב"ש שכבר התייבמו? ביאור: רשב"ג אמר לר"י בן נורי, אם תקבע הלכה שאסור לצרות להתייבם הרי שאנו עושים את כל בניהם ממזרים.

אלא לצרה עצמה: כוונת רשב"ג היתה לצרות עצמן של ב"ה שנישאו לאדם מן השוק ולא לבניהן, וכך הוא אמר: מה נעשה לצרות עצמן שכבר נישאו? אם נאמר להם לחלוץ, הרי שהם ימאסו על בעליהן, ואם תאמר שימאסו ומה אכפת לנו? הרי התורה אמרה "דְּרָכֶיךָ דָּרְכֵי נֶעֱם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם".

אמר רבי טרפון: אני מתאוה מתי אשא את צרת הבת. הגמ' מבינה כעת שאחיו היה נשוי לבתו, ורבי טרפון שהיה מתלמידי ב"ש רצה לייבם את צרתה כדברי ב"ש. מוכח שתלמידי ב"ש עשו כדבריהם וייבמו את צרת ערוה.

דחיה: ר"ט אמר 'ואשיאנה' כלומר שאשיא אותה לאחרים כדברי ב"ה. ומה שאמר 'תאבני' היה להוציא מדבריו של ר"י בן נורי שאמר לעשות להם תקנה שיחלצו.

ת"ש מעשה בביתו של רבן גמליאל... ותסברא? וכי רשב"ג מתלמידי ב"ש הוא? הרי רבן גמליאל היה צאצא של הלל ולא יתכן שעשה כב"ש, אלא בתו של ר"ג היתה איילונית ולמדנו במשנתנו שאם בתו נמצאה איילונית צרתה מותרת.

הכיר בה ולא הכיר בה איכא ביניהם: כלומר גם לדעת ת"ק בתו של ר"ג היתה איילונית, אלא שלדעת ת"ק הטעם שהיה מותר לר"ג לשאת את צרתה הוא משום שבעלה לא הכיר בה בשעת הנישואין שהיא איילונית, ונמצא שקידושיה היו מקח טעות, וא"כ מעולם היא לא היתה נשואה לבעלה, ולכן היה מותר לר"ג לשאת את

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור
052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

צרתה כיון שהתברר שהיא בכלל לא צרת בתו. ולדעת 'אחרים' אפילו אם הוא ידע בשעת הנישואין שהיא איילונית ואין כאן מקח טעות בכל זאת היה מותר לר"ג לשאת את צרתה, כיון שבתו לא נפלה לפניו בכלל לייבום שהרי איילונית לא מתייבמת, וממילא אין היא פוטרת את צרתה מן הייבום.

ואיבעית אימא: לדעת ת"ק בתו לא היתה איילונית, והיה מותר לו לשאת את צרת בתו כיון שאחיו גירש את בתו לפני שמת, ות"ק סובר שגם במקרה שכנס ולבסוף גירש צרתה מותרת, כיון שבשעת מיתה הם כבר לא היו צרות. ולדעת 'אחרים' במקרה כזה אסור לו לשאת את צרת בתו, כיון שהוא נשא את צרתה כשבתו היתה עדיין נשואה לו, ורק אח"כ הוא גירש אותה, ונמצא שבתו וצרתה היו נשואות יחד ולדעתם כנס ולבסוף גירש אסורה, אלא הטעם הוא משום שהיא היתה איילונית.

איבעית אימא: לדעת ת"ק הנושא אשה על תנאי שאין בה מומים או נדרים, ונמצא שיש בה, הרי זה מקח טעות והקידושין בטלים למפרע, ואחיו אבא נשא את בתו של ר"ג על אחד מהתנאים הנ"ל, ולאחר שנשאה התברר שלא התקיים התנאי, ונמצא שלא היתה מקודשת לו ולכן ר"ג יכל לשאת את צרתה. ולדעת 'אחרים' אין התנאי מועיל, שכיון שבעל אותה אנו אומרים שמחל על התנאי, אלא הטעם הוא משום שהיא היתה איילונית.

קושיא: נחלקו ב"ש וב"ה מתי ראש השנה לאילן, לב"ש בא' בשבט ולב"ה בט"ו בשבט. ההבדל ביניהם הוא לענין מעשרות - שבשנה הראשונה / שניה / רביעית / חמישית של השמיטה נוהג בהם מעשר שני, ובשנה השניה והשישית נוהג מעשר עני, לדעת ב"ש כל הפירות שחנטו לאחר א' שבט (= שהוא לדעתם ראש השנה לאילן) של השנה השלישית נוהג בהם מעשר שני, ולב"ה בא' שבט נוהג עדיין מעשר עני כדין השנה השניה, ורק מט"ו בשבט (= שהוא לדעתם ראש השנה לאילן) מתחילה השנה השלישית ונוהג בה מעשר שני.

מעשה ברבי עקיבא שליקט אתרוג בא' בשבט (= שהוא ראש השנה לאילן לדעת ב"ש), ושנה זו היתה השנה השלישית לשמיטה (= מא' שבט לב"ש ומט"ו בשבט לב"ה), ונהג בה גם מעשר עני כב"ש וגם מעשר שני כב"ה. מוכח שב"ש כן עשו כדבריהם (= שאם לא עשו הרי ר"ע לא היה חושש לדבריהם).

תירוץ: ר"ע הסתפק מתי הוא ראש השנה לאילן לדעת ב"ה.

קושיא: ב"ש סוברים שגם קטן הצריך לאמו חייב בסוכה. מעשה בשמאי הזקן שהסיר את הטיט שבתקרה כדי להניח שם סכך עבור נכדו הקטן. מוכח שב"ש כן עשו כדבריהם.

תירוץ: שם הוא עשה זאת משום שהרואים סברו שהוא עושה כן כדי להרבות אוויר לקטן ולא משום סכך, ואין את החשש של 'אגודות אגודות'.

קושיא: מעשה בשוקת יהוא (= כך היתה נקראת השוקת) שלא היה בה ארבעים סאה (= שיעור מקווה), אבל היה בה נקב שיש בו כ'שפופרת הנוד' (= שיעור לחיבור עם המקווה) למקווה שיש בו ארבעים סאה, והמים שבשוקת היו מחוברים למקווה דרך הנקב הנ"ל, ואת כל הטהרות שהיו בירושלים היו עושים בכלים שהטבילו בשוקת, ושלחו ב"ש והרחיבו את הנקב ופחתו את רוב דופן השוקת כדי שיתערבו המים יפה עם מי המקווה, לפי שלדעת ב"ש לא די בחיבור של 'שפורת הנוד' אלא צריך לפחות את רוב הדופן שמפרידה בין השוקת למקווה. מוכח שב"ש עשו בשוקת יהוא כדבריהם.

עירוב מקוואות: מקווה חסר (= שאין בו ארבעים סאה) שנמצא ליד מקווה שלם (= שיש בו ארבעים סאה), אם יש ביניהם חור שיש בו כ'שפופרת הנוד' שהוא כשיעור שתי אצבעות היכולות להתהפך בחלל הנקב ולחזור למקומם הרי המקוואות נחשבים למחוברים וגם המקווה החסר כשר.

תירוץ: שם הם עשו זאת משום שהרואים סברו שהם עושים כן כדי להרבות מים בשוקת ולא משום חיבור למקווה, ואין את החשש של 'אגודות אגודות'.

ראה אותן שהן לחין: בכדי לקבל טומאה צריך המאכל להיות 'מוכשר' על ידי רטיבות באחד משבעה משקים (י"ד שח"ט ט"ז) כגון שמן זית.

נחלקו בית הלל ובית שמאי האם הלחלוח של הזיתים המאוחסנים בחבית - נחשב ל'שמן זית' וממילא ל'משקה' המכשיר את הזיתים לקבל טומאה, או שאינו נחשב לשמן ואינו מכשיר אותם לקבל טומאה.

רבנן גזרו על עם הארץ להיחשב כאדם טמא. רבי יוחנן חשש שמא עם הארץ נגע בחבית של הזיתים וטימא אותם [ורבנן גזרו טומאה על עם הארץ שיטמא במגעו כלי חרס אפילו מגבו - בנגיעה מבחוץ. (ריטב"א בדעת רש"י)].

רבי יוחנן החורני סבר כבית הלל שהלחלוח של הזיתים נחשב למשקה וממילא מכשיר אותם לקבל טומאה, ואילו רבי צדוק היה מתלמידי בית שמאי. כשרבי אלעזר בנו של רבי צדוק הביא לו זיתים הוא חשש שמא רבי צדוק לא הקפיד שעם הארץ יגע בחבית כי לדעת בית שמאי אין חשש בלחלוח של הזיתים.

חבית נקובה היתה: גם לדעת בית הלל הסוברים שלחלוח הזיתים נחשב למשקה - הוא 'מכשיר לקבל טומאה' רק אם נוח לבעלים בכך. אבל אם יש נקב בחבית, מגלה הבעלים בדעתו שאינו מעונין במשקה הזה, ומשכך אינו מכשיר את הזיתים לקבל טומאה.

ותנן חבית: הגמרא מפסיקה באמצע הברייתא ומביאה את המשנה של מחלוקת בית הלל ובית שמאי. לאחר מכן ממשיכה הגמרא בדברי הברייתא 'ואע"פ שתלמיד שמאי היה וכו'.

מכאן מוכיחה הגמרא שבית שמאי עשו כדבריהם, ולכן יש חידוש בכך שרבי צדוק שהיה מתלמידי בית שמאי בכל אופן נהג על פי בית הלל.

צרת הבת מהו: האם מותרת להתייבם?

שוב שאלו: והלכה כדברי מי: הוא פחד לענות להם שהלכה כבית הלל מחשש שמא הבנים שנולדו מאלו שנהגו בבית שמאי -שלפי פסק זה הם ממזרים- ינהגו כלפיו באלימות. אבל הוא העיד להם על 'צרות ערוה' שנהגו בבית הלל והתחתנו עם כהן בלא חליצה, שבניהם שמשו בכהונה גדולה, אפילו שהם נולדו באיסור של חייבי לאוין (- ישנו לאו להתחתן עם יבמה שלא חלצה).

ונהי נמי דעשו: מדוע חשש לומר שהלכה כבית הלל -אפילו אם עשו בית שמאי כדבריהם- הרי לדעתו רק באיסור חתנות של חייבי מיתות בית דין הולד ממזר, ולא בנישואי צרת ערוה שאיסורה רק בכרת?

התשובה היא שעדיין הולד פגום לכהונה, וחשש שהבנים הפגומים יפגעו בו.

מק"ו מאלמנה: לומדים שהם פגומים. אם אלמנה הנישאת לכהן גדול שהיא אסורה רק עליו ככהן גדול – הולד פסול לכהונה, קל וחומר לצרת ערוה האסורה על כל סוגי האחים בין כהנים בין ישראלים שהולד יהא פגום.

קבעו מיניה צרות: הגמרא חוזרת לתשובתו של רבי יהושע: הרי הם שאלו אותו האם מותר לצרות להתייבם, והוא ענה להם על מקרה אחר - על בני צרות שנשאו לשוק בלא חליצה האם מותרים לכהונה.

הגמרא מתרצת שהם שאלו אותו שתי שאלות. והשאלה השניה היתה: צרות שנישאו לשוק בלא חליצה כדעת בית הלל – מה דין בניהם לכהונה לדעת בית שמאי?

למאי נפקא מינה: הרי אם אנו פוסקים בשאלה הראשונה שהלכה כבית הלל, מה אכפת לנו כבר מה סוברים בית שמאי?

והתשובה היא שיש בזה נפקא מינה גם לבית הלל.

ישראלי שגירש את אשתו ונישאה לאיש אחר, אסור לבעלה הראשון בלא להחזיר את גרושתו. מה הדין עבר על הלאו ונשאה – האם בתו שנולדה מותרת להתחתן עם כהן?

שאלה זו דומה לבני צרת ערוה שנישאה בלא חליצה לדעת בית שמאי. בשני המקרים הילדים נולדו מנישואין של 'חייבי לאוין', ואם אנו פוסלים אותם לכהונה במקרה אחד הוא הדין גם למקרה השני.

זו שאיסורה שוה בכל: בין לכהנים בין לישראלים אסור להחזיר גרושה שנישאת לאחר.

מה לאלמנה שהיא עצמה מתחללת: אלמנה שנישאה לכהן גדול נהיית 'חללה' הנפסלת לכהונה, וכשמת בעלה אסורה להתחתן עם כל כהן, ואם היא בת כהן אסורה לאכול בתרומה. אבל גרושה שנישאת לאיש אחר וחזר בעלה הראשון ונשאה אינה נהיית חללה (לענין אכילת תרומה, אך בכל מקרה אסורה לכהן מדין גרושה).

על כך העיד רבי יהושע שבני הצרות שמשו בכהונה גדולה, ובית שמאי לא מיחו בדבר (הריטב"א). כלומר שלא נוקטים כמו הצד הראשון בקל וחומר שהילדים נפסלים לכהונה, וממילא גם במחזיר גרושתו שנישאת לאחר הדין כן שהבנים כשרים לכהונה.